

62. את אריסטון זה הלהיבה האהבה לאשה הזאת. הוא הערים את הערמה הזאת: הוא מבטיח לרעה, זה שהיתה לו האשה הזאת, לתת לו מתנה מכל קניינו דבר אחד, מה שהוא יבחר לו בעצמו, ומאת רעו הוא דורש שיתן לו כמו כן משלו. זה לא דאג מאומה לאשתו בראותו שגם לאריסטון יש אשה, והסכים לזה וקימו את הדבר הזה בשבועה. אחר כך נתן אריסטון לאגיטוס שיבחר לו, יהיה מה שיהיה, מבין סגולותיו. וכאשר היה עליו לבחור ולקחת לו ממנו, אזי דרש מאת רעהו את אשתו לקחת אתו. הלה אמר, שלכל דבר הוא מסכים, רק לא לדבר זה. אבל היה נאלץ בגלל השבועה ומרומה מהערמה מסר אותה שיקח לו.

63. באופן כזה נשא אפוא אריסטון את אשתו השלישית, אחרי ששלח את השניה מעליו. בזמן קצר, טרם עברו עשרת החדשים, ילדה האשה הזאת את דימרטוס זה. ואחד מאנשי הבית מודיע לו בעת שישב על כסאו יחד עם האפורים, כי בן נולד לו. הוא, בידעו את המועד שלקח את האשה אל ביתו ובמנותו על אצבעותיו את החדשים, קרא ונשבע: הוא אינו שלי. האפורים אמנם שמעו את הדבר אבל לא שמו מיד לבם לזאת. הילד גדל ואריסטון התחרט על דבריו. כי את הנער דימרטוס חשב באמת לבנו. את השם דימרטוס נתן לו מטעם זה: לפני המאורע הזה העתיר כל עם השפרטים שלאריסטון יולד בן, יען היה נכבד בעיניהם יותר מכל המלכים שהיו בשפרטה. מטעם זה נתן לו השם דימרטוס¹.

64. במשך הזמן מת אריסטון ודימרטוס קבל את המלוכה. אבל, כנראה, נגזר שהמלה היא שנודעה ברבים תדיח את דימרטוס מהמלוכה, ובגללה נפל ריב גדול עוד לפני זה בין קלאומניס ודימרטוס, כאשר הוליך את הצבא מאֶלֶבְסִיס² וביחוד אז כאשר הפליג קלאומניס בדבר האיגיניטים הנוטים אחרי המדים³.

65. ויען שאף קלאומניס לנקום את נקמתו, כרת ברית עם לאבטיחידס בן מְנְרוֹס בן אַגִּיס, שהיה מאותה משפחה כמו דימרטוס, בתנאי, שאם יעמידהו מלך במקום דימרטוס, ילך אחריו נגד האיגיניטים. לאבטיחידס זה היה אויבו נפש של דימרטוס מסבה זו: לאבטיחידס התארס עם פְּרָקְלוֹס בת חילון בן דימְרָמְנוֹס ודימרטוס קפח בערמה את לאבטיחידס מלהתחתן בהקדימו וגול את זרקלוס ולקח אותה לאשה. מסבה זו נתעוררה שנאת לאבטיחידס לדימרטוס, או, כשהפציר בו קלאומניס, נשבע לאבטיחידס נגד דימרטוס באמרו, שאין ראוי

1 ἀσκή = תפלה, δῆμος = עם.

2 ראה V 75.

3 ראה למעלה פרק 50.

לו להיות מלך על השפרטים, יען אינו בנו של אריסטון. אחרי שנשבץ את השבועה תבע אותו למשפט בהזכירו את המלה ההיא שאמר אז אריסטון כאשר הודיע לו העבד כי נולד לו בן והוא אחרי שחשב על אצבעות ידו אמר שאינו ממנו. בהסתמכו על המלה הזאת הוכיח לאבטיחידס שדימרטוס לא נולד מאריסטון ואינו ראוי להיות מלך בשפרטה, וקרא להעיד את אותם האפורים שישבו אז יחד עם אריסטון ושמעו ממנו את המלים האלה.

66. לסוף, כאשר היו מריבות ביניהם, החליטו השפרטים לשאול באורקולום בדלפוי, אם דימרטוס הוא בן אריסטון. כאשר הובא הענין עקב השתדלותו של קלאומניס לפני הפיתיה, קנה קלאומניס את לב קובון בן אַרִיסְטוֹפְנוֹס, איש בעל השפעה גדולה בדלפוי, והוא פתה את הכהנת הגדולה פְּרִיאֵלָה שתאמר כרצון קלאומניס¹. ובכן כאשר שאלו המלאכים, הביעה הפיתיה את דעתה, כי דימרטוס אינו בנו של אריסטון. אמנם אחרי זמן נודע הדבר וקובון ברח מדלפוי ופריאלה הכהנת הגדולה נדחתה ממשרתה.

67. אשר לדימרטוס שהודח ממלכותו קרה אפוא הענין באופן זה, דימרטוס ברח משפרטה למדי בגלל עלבון זה: אחרי שהודח ממלכותו שרת במשרה שנבחר אליה²; והנה היו גִּימְנוֹפִיִּדִים³, ובשעה שדימרטוס הסתכל בהם, שלח אליו לאבטיחידס, שכבר נעשה הוא מלך תחתיו, את עבדו לשאול את דימרטוס, בכדי להתעלס ולהתקלס בו, איך הוא מרגיש את עצמו במשרתו אחרי מלכו. הוא התמרמר מאד על השאלה וענה ואמר, שהוא אמנם כבר מנוסה בשניהם, אבל הלה לא, והשאלה הזאת תהיה ללקדימוניים מקור לרבבות רעות או לרבבות טובות. את הדברים האלה דבר וחפה את ראשו⁴ והלך מהתיאטרון אל ביתו, ומיד אחרי ההכנות הקריב פר לזוס ואחרי שהקריב שלח לקרוא לאמו.

68. כאשר באה אמו נתן לתוך ידיה מהקריבים⁵ והתחנן אליה באמרו את הדברים האלה: „אמא, בשם כל האלים ובזוס זה⁶ מגינה של המשפחה, אני פונה אליך ומתחנן לפניך שתאמרי לי את האמת, מי הוא באמת אבי יען במריבות האלה אמר לאבטיחידס שְקֵרִית מבעלך הראשון וכך באת אל אריסטון.

1 מקרה אחר על קבלת שוחד של הפיתיה מספר הירודוטוס V 63.

2 כנראה נבחר לנהל את המשחקים בחגים.

3 חג לכבוד אפולו וארטמיס, שבו היו מתגוששים צעירים ונברים.

4 לאות שהוא מתעצב על החרטה שחרפוהו. השוה שמואל ב' ט"ו ל': וראש לו חפוי.

5 היוונים, כשהיו נשבעים שבועות חסרות היו טובלים את ידיהם בדם הזבחים או לקחו

בידיהם את קרבי הקרבנות, כעין נקיטת חפץ.

6 בהראותו על חפסל העומד בחצר.

אחרים מדברים גם דבר סכל מזה באמרם כי שכבת עם אחד מאנשי הבית, עם החֶמְרָ, ואני בנו של האיש ההוא. לכן מפציר אני בך בשם האלים שתאמרי את האמת. כי אם עשית אחד מהדברים שמספרים, הלא לא לבדך עשית זאת, כי אם בעזרת רבים, ורבים הם המספרים בשפרטה, שאריסטון לא יכול היה להזריע זרע; אלמלא כך, היו גם הנשים הראשונות יולדות בנים".

69. הוא דבר אפוא את הדברים האלה והיא השיבה באלה: „בני, מאחרי שאתה מפציר בי בתחנונים לאמר את האמת תִּאָמַר לך כל האמת. כאשר הביאני אריסטון אל ביתו, בלילה השלישי אחרי הראשון בא אלי מראה בדמות אריסטון ואחר ששכב אצלי, שם על ראשי את הזרעים שהיו לו. וזה הלך לו ואחר כך בא אריסטון. ובראותו שיש לי זרים, שאל, מי הוא זה שנתנם לי. אני אמרתי שהוא בעצמו. אבל הוא לא קבל את תשובתי. אני נשבעתי ואמרתי שלא יפה הדבר שהוא עושה, שהוא מכחיש. הלא זה מעט שבאת ושכבת עמי ונתת לי את הזרים. בראותו כי אני נשבע, הכין אריסטון שדבר אלהים הוא זה. והזרים האלה היו כנראה ממקדש ההרואים העומד על יד שער החצר והנקרא על שם אֶסְטֶרְבֶּקוֹס¹. אחר כך קסמו הקוסמים שההרוס הזה הוא הוא שהיה, ועתה, בני, הנה לך כל מה שחפצת להודע. או מההרוס הזה נולדת ואביך אפוא ההרוס אֶסְטֶרְבֶּקוֹס, או אריסטון. יען בלילה ההוא התעברתי אתך. מה שהאויבים מצייקים לך ביותר באמרם שאריסטון בעצמו, כאשר הודיעו לו שנולדת, אמר באזני רבים, שאתה אינך בנו, מפני שעוד לא עבר המועד, עשרת החדשים, מאי ידיעתו בדברים אלה יצאה המלה מפיו. הנשים יולדות גם אחרי תשעה חדשים וגם אחרי שבעה ולא כולן ממלאות עשרה חדשים. ואני ילדתיך, בני, אחרי שבעה חדשים. וגם אריסטון עצמו הכיר זמן מעט אחר כך, כי רק מתוך אי ידיעתו הוציא את המלה ההיא מפיו. שמועות אחרות בדבר לידתך אל תקבל. כי רק את האמת כולה שמעת עתה. מחֶמְרִים תלדנה הנשים בנים לאבטיחידס עצמו ולכל אלה המדברים דברים כאלה".

70. היא דברה אפוא את הדברים האלה, והוא, אחרי ששמע מה שרצה והצטַד, נסע לאֵילִים, באמרו. שהוא הולך לדלפוי לשאול באורקולום. אבל הלקדימוניים חשדו בדימרטוס שהוא אומר לברוח ורדפו אחריו לתפשו². הוא הקדימם ועבר מאֵילִים לזקינתוס. הלקדימוניים עברו אחריו והדביקוהו ולקחו ממנו את עבדיו. אחרי כן, כשלא מסרוהו הַקִּינְתִּיִּים בידיהם, עבר משם לאסיה אל המלך דריוש. הוא קבל אותו בכבוד גדול ונתן לו גם אדמה וגם עיר³.

1 ליקורגוס. מקדשו עמד על יד בית המלך.

2 יען לפי החוק אסור היה למלך מבית הירקלס להתישב בחוץ לארץ.

3 המלך נתן לו ולורעו אחריו את העיר פֶּרְגָמֹן; אחד מכני בניו היה חתנו של אריסטו

ככה הגיע דימרטוס לאסיה וגורל כזה עבר עליו. שמו היה גדול אצל הלקדימוניים בגלל פעולותיו הרבות ועצותיו ביחוד על ידי שרכש להם כבוד נצחון באולמפיה בצמד של ארבעה סוסים, והוא היחידי בין כל המלכים אשר מלכו בשפרטה שעשה זאת.

71. אחר שהודח דימרטוס ירש לאבטיחידס את המלוכה¹. גם לו נולד בן, זאבכסידימוס, אשר אחדים מהשפרטים קראוהו קיניסקוס. זאבכסידימוס זה לא מלך בשפרטה, יען הוא מת על פני לאבטיחידס בהשאירו בן, את ארחידימוס. אחרי מות זאבכסידימוס נשא לאבטיחידס אשה שניה, את אַבְרִיָמִי, שהיתה אחות מְנִיוס ובת דיאקטורידס; ממנה לא נולדו לו בנים, אבל בת, לְמִפִּיטו, שאַרְחִיָדִימוס בן זאבכסידימוס לקח אותה לאשה², יען לאבטיחידס נתן אותה לו.

72. אולם גם לאבטיחידס לא הגיע לזקנה בשפרטה, כי אם נענש בגלל דימרטוס באופן כזה. בפקודת הלקדימוניים יצא למלחמה על תְּסִלְיָה³ ואף כי היתה לו שעת הכושר להכניע את כולם, קבל שוחד הרבה כסף. אבל הוא נתפש בשעת מעשה במחנה בעת שבתו על צרור מלא כסף, ויברח משפרטה כאשר אמרו להעמידהו לפני השופטים, וביתו נהרס. הוא ברח לְטַנְגָּה ושם מת.

73. אמנם המאורעות האלה קרו בזמן מאוחר, אבל בעת ההיא, כאשר עלה בידו של קלאומניס ענינו עם דימרטוס, לקח אתו מיד את לאבטיחידס ויצא על האיגיניטים, שנטר להם טינה על העלבון שגרמו לו⁴. והנה בבוא שני המלכים החליטו האיגיניטים שלא לעמוד עוד נגדם והם⁵ אספו מבין האיגיניטים עשרה אנשים שהיו החשובים הן בגלל עשרם והן בגלל מוצאם והוליכום, ביניהם גם את קְרִיוס בן פּוּלִיקְרִיטוס ואת קַפְמָבוּס בן אַרִיסְטוֹקְרַטוּס, אשר בידיהם היו הכח והעוז. הם הוליכום לארץ אטיקה ומסרו אותם לפקדון בידי האתונאים, אויבים בנפש לאיגיניטים.

74. אחרי הדברים האלה נודע המעשה הרע שהשתמש בו קלאומניס נגד דימרטוס; הוא התירא מפני השפרטים ונמלט לְתִסְלִיָה. משם בא לארקדיה ורצה לעורר מהומות בהמרדו את הארקדים על שפרטה⁶; באלות שונות הכריח אותם אם לא ילכו אחריו לכל מקום שיוליך אותם, ביחוד התאמץ

1 הוא מלך 491—469.

2 היא היתה איפוא דורתו אבל צעירה ממנו.

3 הוא נשלח להעניש את האֶלֶאבָּאִידִים בְּלִרִיָה, על אשר נכנעו לפרסים. (VII 130 X 58).

4 ראה למעלה פרק 50.

5 שני המלכים.

6 בדבר יחס ארקדיה לשפרטה ראה I 66.

להביא את ראשי הארקדים אל העיר נֹנְקְרִיס¹ ולהשביעם במי הסטיכס². בעיר הזאת נמצאים, לדברי הארקדים, מי הסטיכס שטבעם בעיקר כך הוא: מים מעטים נראים מתוך סלע ומטפטפים לתוך נקיק, ואת הנקיק מקיף סבך של קוצים. נֹנְקְרִיס, אשר בה נמצא המעיין הזה, היא עיר אַרְקֵדִית על יד פְּנָאוֹס. 75. כאשר שמעו הלְקִדְמוֹנִיִּים כי קלאומניס זומם מזומת, החזירוהו לשפרטה ביראם מפניו, באותם התנאים שמשל גם מקודם עליהם. מיד אחרי שובו אחזתוהו מחלת השגעון, בהיותו גם קודם לכן בלתי שפוי בדעתו. יען מדי פגשו באיש מהשפרטים הכה במטהו בפניו, בעשותו דברים כאלה ובהיותו מטורף, נתנהו בני משפחתו בסד. כאשר ראה, והוא אסור, את השומר עזוב מאחריים, דרש מאכלת וכשהשומר לא רצה בתחלה לתת לו, איים עליו בכל מה שיעשה לו לכשיתירוהו, עד שהשומר בפחדו מפני האיומים – כי היה אחד מְהֵלֹוֹטִים – נתן לו את המאכלת. קלאומניס לקח את הברזל והתחיל לרטש בבשרו מהסֶבְכִים. כי הוא חתך את הבשר לאורכו, בעברו מהסבכים עד השוקים ומהשוקים עד הירכים ועד המתנים, עד שהגיע לבטנו וברטשו גם את זאת מת באופן זה, כפי שמספרים רבים מהיוונים, יען פתה את הפיתיה שתאמר מה שאמרה בנוגע לדימרטוס³, כפי שהאחונאים אומרים, יען פרץ לתוך אֶלְאָבְסִיס והחריב את היכל האֵלוֹת⁴ ולדברי הארגיזים, יען כי פתה לרדת⁵ את הארגיזים שנמלטו מתוך הקרב אל מקדש אַרְגֹּזִס והכה אותם לפי חרב ואת החורשה עצמה שרף באש מבלי רחם⁶.

76. יען נאמר לקלאומניס, בשאלו באורקולום בדלפוי, שהוא יכבוש את אַרְגֹּזִס. בהוליכו אחר כך את השפרטים בא אל הנהר אַרְסִינֹס, השוטף, כפי שמספרים, מתוך האגם הֶסְטִימְפְּלִי – יען האגם הזה משתפך לתוך לֹזֶע בלתי נראה ומופיע שוב בארגוס, מהמקום הזה והלאה נקראים המים בפי הארגיזים אַרְסִינֹס. בבוא קלאומניס אל הנהר הזה זבח לו. וכאשר לא עלה בידו בשום אופן לעבור אותו, אמר, אמנם יפה עושה הַאֶרְסִינֹס שאינו בוגד באזרחיו, בכל זאת לא ישמחו גם ככה הארגיזים. אחרי זה שב לאחוריו והוליך את צבאו

1 עיר בארקדיה הצפונית, לא רחוק מהנהר קֶכְתִּיס (145 I)

2 הנחל הזה זורם בין צוקי סלעים בסביבה פראית ומשתפך לתוך הנהר קֶכְתִּיס, בגלל הרושם הנורא שנושח הנהר בגלל הסביבה האיומה נקרא בשם סטיכס כשם נהר השאול שבו חיו אלי יון בשבעים את השבועות החמורות ביותר.

3 ראה VI 66.

4 ראה V 74. האלות היו דימיטר ופרספונה.

5 המקדש והחורשה היו על גבעה.

6 ראה VI 79.

לתִּירָאָה ואחרי שזבח לים פּר, העביר אותם¹ באניות לארץ טירינס ולנָאבֶּלְיָה.
77. כשנודע הדבר לארגיונים, נזעקו אל הים. כאשר התקרבו לטירינס,
בחבל שבו נמצא המקום הנקרא סִיפְיָה, חנו מול הלקדימוניים מבלי להשאיר
מקום רחב ביניהם. במקום הזה לא פחדו הארגיונים מפני הקרבה גלוי כי אם שלא
יתְפֶּשוּ בערמה. יען בנוגע לזה היה בידם האורקולום שאמרה הפיתיה להם יחד
עם המיליטים², באמרה ככה:

„אבל כאשר תכבש הנקבה³ את הזכר⁴

ותגרשהו ותרכש כבוד בין הארגיונים,

נשים רבות ארגיויות תתגודדנה⁵ אז,

וכך ידבר מי האנשים שיולדו באחרית הימים:

נחש עקלתון נורא מת נדקר מדקר⁶.”

כשבאו אפוא הדברים האלה כולם יחד⁷ הכניסו מורא בלב הארגיונים ולכן
החליטו אחרי כן לכוון את מעשיהם לפי הכורז של האויבים. אחרי ההחלטה
הזאת עשו כך: בשעה שהכריז הכורז משפרטה דבר מה ללקדימוניים, עשו גם
הארגיונים אותו הדבר.

78. כשהרגיש קלאומניס שהארגיונים עושים לפי האות שהכורז נותן
לאנשיו, הודיע להם, כאשר יתן הכורז את האות להכין את ארוחת הבוקר,
יקחו את נשקם ויצאו על הארגיונים. והדבר הוצא לפועל מאת הלקדימוניים. כי
הם התנפלו עליהם בשעה שהארגיונים הכינו את ארוחתם לפי האות ורבים מהם
נהרגו, אבל הרבה יותר מאלה ברחו אל החורשה של אַרְגוֹס⁸ ושם הקיפו
אותם ושמרו עליהם.

79. עתה עשה קלאומניס את המעשה הזה: היו אצלו אנשים שנפלו
אליו ואחרי שחקר אותם שלח כורז וקרא אליו את הארגיונים הסגורים בחורשה,
בקראו איש ואיש בשמו, בקראו אותם אמר שיש בידו כסף פדיונם. כסף פדיון
נקבע אצל הפלוסוניסיים לשלם שתי מנה⁹ בעד איש שבוי. כחמשים איש
מהארגיונים קרא אליו קלאומניס והרג אותם. הנעשה היה נעלם מעיני אלה

1 את החולים.

2 ראה VI 19.

3 שפרטה.

4 ארגוס, ביוונית השם הזה זכר.

5 מתוך צער על בעליהן.

6 זרכון היה הסמל בדגל ארגוס.

7 התנפלות קלאומניס ודברי האורקולום.

8 בנו של זוס, ההרוס מארגוליס.

9 ראה V 77.

שנשארו בחורשה. כי היתה החורשה צפופה ואלה שבפנים לא ראו מה שבא על אלה מבחוץ, עד שאחד מהם עלה על עץ וראה את הנעשה. מעתה לא יצאו עוד כאשר נקראו.

80. ועתה צוה קלאומניס שכל אחד מההלוטים יקיף בעצים את החורשה. אחרי ששמעו לקולו, הצית אש בחורשה. כאשר כבר עלתה הלהבה, שאל את אחד מאלה שנפלו אליו, למי מהאלים שיכת החורשה, וזה השיב: "לֶאָרְגוֹס". בשמעו זאת נאנח מרה ואמר: "אפולו החווה, האומנם, מאד השלית אותי בדברך כי אכבש את ארגוס¹, מבין אני שבא האורקולוס".

81. אחר הדבר הזה שלח קלאומניס את החלק הגדול מצבאו לשוב לשפרטה ובקחתו מהם אלף, את המשובחים, הלך למקדש הֵיֶרְה² לזבוח. באמרו להקריב על הבמה אסר עליו הכהן באמרו שאסור לזר לזבוח במקום הזה³. אבל קלאומניס צוה להלוטים להוליך את הכהן מעל הבמה ולהלקותו והוא עצמו זבח. אחרי עשותו את המעשה הזה שב לשפרטה.

82. אכן אחרי שובו תבעו אותו אויביו בדין לפני האפורים באמרם כי מפני שלקח שוחד לא כבש את אֶרְגוֹס, אף כי על נקלה היה יכול לכבשה. אבל הוא השיב להם, בין אם ישקר ובין אם ידבר אמת אין בידו לברר את דבריו והוא השיב ואמר, אחרי שלקח את מקדש ארגוס נדמה לה, שמלא בזה חזון האל, לכן לא חשב אחר כך לנכון לנסות כוחו נגד העיר טרם שהקריב קרבנות וינדע לו אם האל ימסרה לו או יעמוד כנגדו. עודו מקריב במקדש הֵיֶרְה הבהיר ויק אש מחזה הפסל, מזה הוברר שלא ילכוד את ארגוס: כי אלמלי הבהיר מתוך ראש הפסל, היה ממגר את העיר, אבל יען הבהיר מתוך החזה, נעשה בידו הכל, מה שרצה האל שיעשה. בדברו ככה גראה לשפרטים שהוא מדבר דברים נאמנים ומתקבלים על הדעת ונצל ברוב דעות ממאשימיו.

83. אֶרְגוֹס נתרוקנה כל כך מגברים⁴ עד שעבדיהם תפשו את כל עסקי העיר ומשלו ונהלו, עד שגדלו בניהם של אלה שנהרגו. אחרי שאלה החזירו להם שוב את ארגוס, גרשו אותם. העבדים המגורשים לכדו בקרב את טֵיֶרְיֶנְסוֹס⁵. זמן מה היה שלום ביניהם, אבל אחרי כן בא אל העבדים איש קוסם קְלֶאָנְדְרוֹס. לפי שבטו היה מפְּיֶגְלִיהַ מארקדיה. האיש הזה פתה את העבדים

1 הוא רצה לכבוש את העיר ארגוס, ועתה כבש את החורשה ולא את העיר.

2 המקדש היה רחוק מארגוס ארבעים וחמשה ריש (I 31).

3 ספור דומה לזה V 72.

4 ששת אלפים ארגויים נפלו בקרב זה. (VII 148).

5 עיר עתיקה בארגוליס.

להתגרות באדוניהם. מזה קמה ביניהם מלחמה לזמן ארוך, עד שסוף סוף חזקה יד הארגיזיים.

84. הארגיזיים אומרים אפוא שקלאומניס יצא מדעתו בגלל המעשה הזה ומת באופן רע, אבל השפרטים עצמם אומרים, שלא מתוך עונש מאת איוו אלהות יצא קלאומניס מדעתו, כי אם בגלל התהלכו עם הסקיתים נעשה שכור ובגלל זה יצא מדעתו. כי הסקיתים הנודדים¹, אחר שפרץ דריוש לתוך ארצם, התאמצו אחר כך להתנקם בו ושלחו לשפרטה לכרות ברית ולהסכים ביניהם, שהסקיתים ינסו לפרוץ לתוך ארץ מדי לאורך הנהר פְּסִיס², והם, השפרטים, יצאו מאַפְסֹס ויעלו ואחר כך יפגשו עמהם במקום ידוע, וקלאומניס, מספרים הם, כאשר באו הסקיתים בדבר זה, התהלך עמהם הרבה ובהתהלכו עמהם יותר מהראוי, למד מהם לשתות יין חי³, ובגלל זה, חושבים השפרטים, יצא מדעתו, ומהעת ההיא, כפי שהם בעצמם אומרים, כשהם רוצים לשתות יין יותר חזק, הם אומרים: „שתה באופן סקיתי“. ככה, אפוא, מספרים השפרטים את הענין בדבר קלאומניס, אבל לי נראה שהעונש הזה הגיע לקלאומניס בעד דימרטוס.

85. כאשר נודע לאיגיניטים כי מת קלאומניס, שלחו מלאכים לשפרטה להתאונן על לאבטיחידס בדבר בני התערובות הנמצאים באתונא⁴. הלקדימוניים הושיבו בית דין אשר הכיר כי עול נעשה לאיגיניטים מאת לאבטיחידס ודנהו להמסר לאיגינה בעד האנשים הנמצאים באתונא, וכבר אמרו האיגיניטים להוליך אתם את לאבטיחידס, אמר להם תְּאֶסְיִדִּיס בן לְאֹפְרָפָס, איש נכבד בשפרטה: „מה אתם רוצים לעשות, איגיניטים?“ להוליך אתכם את מלך השפרטים יען נמסר בידכם מאת האזרחים? אם השפרטים דנו היום כך בכעסם, ראו, שאחר כך, אם תעשו את הדבר הזה, לא יפרצו לתוך ארצכם ויחרימוה כולה“. כאשר שמעו האיגיניטים את הדברים האלה, עמדו מלהוליכו אתם, אך התפשרו עמהם, כי לאבטיחידס ילך עמהם לאתונא כדי להחזיר לאיגיניטים את אנשיהם.

86. כאשר בא לאבטיחידס לאתונא דרש את פקדונו והאתונאים התאמצו להשתמש, יען לא חפצו להחזיר, באמרם, שנים היו המלכים שהפקידו אצלם ולא נכון הוא להחזיר לאחד בלי השני.

א. כאשר אמרו האתונאים שלא יחזירו, דבר אליהם לאבטיחידס את הדברים האלה: „האתונאים, עשו מה שאתם רוצים משני אלה, יען בהחזירכם תעשו את היושר וכשלא תחזירו תעשו את ההפך מזה. הנה מה שקרה בשפרטה

1 ראה אודותם IV 10.

2 הסקיתים כבר התפרצו לתוך מדי בדרך זו (I 104 IV 11).

3 היוונים והרומאים לא שתו יין חי, כי אם ממוזג, יותר מים מין.

4 הענין מסופר למעלה פרק 73.

בנוגע לפקדון, רוצה אני לספר לכם. אנחנו השפרטים מספרים, שבדור השלישי לפני חי בלקדימון גלאבקוס בן אפיקיֶדס. האיש הזה, מספרים, עלה גם בשאר דברים למעלה ראש וגם שמועתו היתה הטובה בנוגע לצדקתו בין כל האנשים שישבו בלקדימון בעת ההיא. ומספרים כי לאיש הזה קרה בזמן אחד הדבר הזה: איש ממיליטוס בא לשפרטה ורצה לבוא אתו בדברים והשתמש כתואנה בדברים אלה: „אני ממיליטוס, באתי אליך, גלאבקוס, יען ברצוני להנות מצדקתך. כי בכל ארץ יון וביחוד ביוֹנֶה מדברים הרבה מצדקתך, נתתי אל לבי, איך יוניה נמצאת לעולם בסכנה, אבל הפלופוניסוס שוכנת לבטח, ואיך אין לדעת איזה רכוש ישאר בידי אותם האנשים, כאשר שמתי זאת אל לבי וחשבתי בדבר, החלטתי לשים בכסף את חצי רכושי ולהניח אצלך, בדעתי היטב, שאצלך ינוח רכושי בטח. קח אפוא אתה מידי את הכסף ואת הסימנים האלה שמור אצלך, אשר יהיו אלה לו וידרוש, לו תמסור“.

ב. את הדברים האלה דבר האורח שבא ממיליטוס וגלאבקוס קבל את הפקדון בתנאי המדובר ביניהם. אחרי עבור זמן רב באו לשפרטה בניו של האיש שהפקיד את הכסף, אך הוא השיב את פניהם ריקם באמרו על דבריהם ככה: „אינני זוכר את הענין והדברים האלה שאתם מדברים אינם מביאים אותי לדעת את הענין, אבל רוצה אני, כשיעלה הדבר על זכרוני, לעשות את הצדק בשלמותו. כי אם קבלתי, מן היושר שעלי להחזיר, ואם לא קבלתי כלל, אשתמש בנוגע לכם במנהגי היוונים¹. אני שולח אתכם עד החודש הרביעי מהיום לגמור את הענין“.

ג. והמליטים חשבו זאת לאסון והלכו להם, כאלו אבד להם כספם, אבל גלאבקוס הלך לדלפוי לשאול באורקולום, ובשאלו באורקולום, אם בשבועה יגזול את הכסף, דברה אליו הפיתיה קשות במלים אלה:

גְּלָאבְקוֹס, בְּנוֹ אֶפִּיקֶדְס, עוֹד מַעַט וְהַכְצַע בִּידִיךָ:
בִּשְׂבֻעָה תִנְצַח וְכַסְפִּים תִּגְזוֹל.

הַשְּׂבַע־נָא! הֲלֹא הַמּוֹת מַחְכָּה לַאִישׁ גַּם הַנִּשְׁבַּע לְאִמַּת.
אוֹלָם בֶּן־הַשְּׂאוֹל² הוּא בְּלִי שֵׁם וּבְלִי יָדִים
וּבְלִי רַגְלִים, אֶךְ קֶל־רַגְלִים הוּא אַחֲרֶיךָ, עַד שִׂיאָחו
וַיִּכְלֶה הַכֹּל, אֵת בְּנֵי הַבַּיִת עִם הַבַּיִת כּוֹלוֹ³.
אוֹלָם בְּנֵי הָאִישׁ הַנִּשְׁבַּע לְאִמַּת יִשְׁגּוּ עַדִּי עַד.

1 להשבע שבועת הפקדון ולהפטר. 2 אל הנקמה, המתנקם בנשבע לשקר.

3 השוה זכריה ה' ד': „זבאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע בשמי לשקר ולנה בתוך ביתו וכלתו את עציו ואת אבניו. והשוה שבועות ל־ט ע"א: „כל עכירות שכתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו וממשפחתו“.

כשמוע גלאבקוס את הדברים האלה, בקש סליחה מהאל בעד דבריו. אבל הפיתיה אמרה, לנסות את האל ולעשות את המעשה ערכם שוה¹.
 ד. גלאבקוס שלח אפוא לקרוא את האורחים המיליטיים ומסר להם את כספם. משום מה דברתי את הדברים האלה לפניכם אתונאים, אמר: מגלאבקוס אין כעת לא ניץ ולא בית שיקרא על שם גלאבקוס: זכרו נשמד משפרטה. אם כן מוטב שלא לחשוב אחרת בנוגע לפקדון, כי אם להחזיר כשדורשים אותו².

87. לאבטיחידס דבר אפוא את הדברים האלה, אך כאשר לא שמעו לו האתונאים גם ככה, הלך לו, והאיגיניטים, אשר עוד לא נתנו פצויים בעד מעשי עול הקודמים שעוללו באתונאים³, עשו את המעשה הזה, כדי לעשות נחת רוח לתִיבִים⁴: הם האשימו את האתונאים ובחשבתם שעול נעשה להם, הודינו, בכדי לגמול לאתונאים, והנה היה לאתונאים חג פעם בחמש שנים על יד סוניון⁵, וישימו אורבים ויקחו את האניה החגיגית⁶ מלאה אנשים מראשי האתונאים, ואחרי שתפשו את האנשים אסרו אותם.

88. האתונאים, כאשר סבלו את הדבר הזה מאת האיגיניטים, לא הססו מלעשות כל מה שביכלתם נגד האיגיניטים. והנה היה באיגינה איש נכבד ושמו נִיקוֹדְרוֹמוֹס בן קְנוֹתוֹס; האיש הזה נטר שנאה לאיגיניטים, יען לפני זמן גרשוהו מתוך האי, כאשר נודע לו אז שהאתונאים חושבים מומות להרע לאיגיניטים, בא דברים עם האתונאים למסור את איגינה, בהודיעו באיזה יום יגמר את מעשהו ועד איזה יום יבואו הם לעזרתו.

89. אחרי כן תפש נִיקוֹדְרוֹמוֹס בידו, כפי המדובר עם האתונאים, חלק מהעיר הנקראת העתיקה, אך האתונאים לא באו למועד הקבוע, כי לא היו להם די אניות להלחם באיגיניטים שוה בשוה⁷. ובעת שהם בקשו מאת הקורינתיים לתת להם אניות נתקלקל בינתיים הענין. הקורינתיים שהיו בעת ההיא ירדיהם הטובים, נתנו לאתונאים לבקשתם עשרים אניות; הם נתנו במכרם בעד חמשה דרכמונים⁸; כי במתנה לא יכלו לתת לפי החוק. את אלה

1 להפך מהשקפת חז"ל: „מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה" (קידושין מ').

2 ראה V 81. הירוורוטוס מזכיר את העובדה הזאת שהאיגיניטים טרם נתנו פצויים לאתונאים.

3 בכדי לבאר שתבוטתם במלחמה זו, באה להם בצדק; האלוהות אינה עושה עול.

4 על דבר השנאה בין התיבים והאתונאים ראה V 74.

5 חג לפוסידון על יד הכף סוניון באטיקה.

6 כאניה נסעו באי כח הממשלה לחגיגת.

7 לאתונא היו בשעה זו 50 אניות, לאיגינה 79.

8 כל אניה בעד חמשה דרכמונים שהם בערך חצי לא"י כלומר בסכום פועט.

לקחו האתונאים וגם את שלהם והושיבו אנשים בשבעים אניות ביחד והפליגו לאיגינה ואחרו יום אחד מיום הנועד.

90. וכאשר לא היו האתונאים במקום בזמן הנכון¹, ירד ניקודרומוס לתוך אניה וברח מאיגינה; אתו הלכו גם מאיגיניטים אחרים והאתונאים נתנו להם בתים בסוניון, מפה התנפלו אלה על האיגיניטים באי ויקחו שלל ומלקוח. 91. אמנם המאורעות האלה קרו בזמן שאחרי כן, אצילי האיגיניטים התגברו כאשר התקומם ההמון נגדם יחד עם ניקודרומוס, ואחרי שנפלו בידם, הוציאו אותם להורג. אחרי זה היה עליהם חטא־דמים שלא יכלו להתחטא ממנו בזבחים למרות התאמצותם, כי אם גורשו מהר מהאי² טרם שנתרצתה להם האֵלה. יען פי הוציאו להֶרַג את שבע מאות האיש שתפשו חיים, רק אחד מאלה נמלט מאויקיו וברח אל שער דימיטר נותנת חוקים, ובתפשו בטבעות הדלת החזיק בהן. ואלה, אחרי כי לא היה בכוחם להעתיקו משם אף כי משכוהו, קצצו את ידיו וכך הוליכוהו, והידים ההם נשארו מהודקות אל הטבעות.

92. את המעשים האלה עוללו אפוא האיגיניטים להם עצמם, והנה באו האתונאים וילחמו בשבעים אניות, וכאשר הוכו³ בקרב הים, קראו לעזרה אותם האנשים כמו לפני⁴, את הארגיזים. והנה אלה לא באו עוד פעם לעזרתם, בחרות להם, שאניות מאיגינה שנלקחו בחזקת היד מאת קלאומניס עמדו על יד ארץ אַרְגוֹס ועלו ליבשה יחד עם לקדימוניים. עלו ליבשה גם אנשים מאניות הסיקיאונים באותה ההתנפלות. ומאת הארגיזים הושם עליהם⁵ עונש לשלם אלף ככר, חמש מאות כל אחד. אמנם הסיקיאונים הודו שעשו עול והתפשרו ובשלמם מאה ככר נעשו פטורים מעונש. אך האיגיניטים לא רק שלא הודו, כי אם העיוו פניהם מאד. בגלל זה אפוא, כאשר בקשו מהם, לא רצה עוד איש מהארגיזים לעזור בפקודת העדה, אבל אלף איש הלכו מרצונם. אותם הוליך שר הצבא אֶבְרִיבְטִיס מִנְסָה במלחמת חמש⁶, רבם מאלה לא שבו הביתה, כי אם נהרגו בידי האתונאים באיגינה. שר הצבא עצמו אֶבְרִיבְטִיס שנלחם במלחמת שנים הרג שלשה אנשים באופן זה, אבל נהרג בידי הרביעי, סוֹפֶנְס איש דֶקְלִיָּאָה:

1 בין שנת 490 ושנת 481 (VII 144).

2 בשנה הראשונה של המלחמה הפלופוניסית הכריחו האתונאים את האיגיניטים לעזוב את האי. השפרטים נתנו להם את האי תְּקֵרָאָה (I 82) להתישב בה. אבל גם משם גורשו על ידי האתונאים בשנת 424. הירודוטוס רואה באסונם עונש מאת האֵלה בעד עוונם, בכדי להצדיק את האתונאים.

3 האיגיניטים, 4 ראה V 86.

5 על האיגיניטים ועל הסיקיאונים.

6 כלומר מנושה בחמשה אופני מלחמה.

93. אבל האיגיניטים התנפלו באניותיהם על האתונאים כשהיו בלתי מסודרים ונצחו ולקחו מהם ארבע אניות עם אנשיהן.
94. ובכן התחוללה מלחמה לאתונאים באיגיניטים, והפרסי עשה את שלו, יען הִזְכַּר תמיד מאת עבדו לזכור את האתונאים¹ וְהַפְּיִסְטֶרְטִיִּדִים הפצירו בו והלשינו על האתונאים, יחד עם זה רצה דריוש בתואנה זו להכניע ביון את אלה, שלא נתנו לו אדמה ומים². את מרדוניוס שלא הצליח במסעו הסיר ממשרת המצביא, וקרא למצביאים אחרים ושלח אותם נגד אֶרְטֶרְיָה ואתונא. את דְּטִיס שהיה מְנִי מלידה ואת אֶרְטֶפְרְנִיס בן ארטפרניס, בן אחיו. הוא שלח אותם בצותו עליהם לשַׁעֲבֹד את אתונא וְאֶרְטֶרְיָה ולהביא את השבויים לפניו.
95. כאשר הלכו המצביאים האלה שנתמנו מהמלך באו למישור אֶלְיוֹן³ אשר בקיליקיה, יחד אתם הוליכו חיל רגלי כבד ומוזין היטב, ובחנותם שמה בא אליהם גם כל הצבא אשר באניות, כפי שהושם על כל אחת ואחת, וגם האניות להעברת הסוסים היו מוכנות, אלה אשר צוה דריוש עוד בשנה שעברה על כל הנושאים לו מס להכנין⁴. אחרי שהכניסו את הסוסים לתוכן וחיל הרגלים ירד לתוך האניות, הפליגו בשש מאות אניות־משוט ליוניה. מפה לא הוליכו את האניות לאורך היבשת ישר אל ההליספונטוס ולתרכיה, כי אם בצאתם מִסְמוֹס קרוב לים האֶיקְרִי⁵ עשו את דרכם בין האיים, וכפי שנראה לי, מפני שיראו מאד לסבוב את האֶתֹוס. יען בשנה שעברה⁶ בעשותם מסביב לו את הנסיעה, סבלו מאד. מלבד זאת הכריחה אותם גם נַפְסוֹס, כי לא כבשוה קודם לכן.
96. אחרי שיצאו מים האֶיקְרִי, התקרבו לנַפְסוֹס—יען עליה אמרו הפרסים לצאת בראשונה—ויזכרו הנכסיים מה שקרה לפנים⁷ ומהרו לנוס הָרָה ולא חכו. הפרסים לקחו לעבדים את אלה מהם שתפסו ושרפו באש גם את המקדשים גם את העיר, ואחרי עשותם את המעשים האלה, חתרו אל האיים האחרים.
97. עודם עושים אלה את הדבר הזה, ויעזבו הַיִּלְיִים גם הם את דִּילוֹס ומהרו וברחו לטֶינוֹס⁸, כאשר התקרב הצי לא נתן דְּטִיס, אשר

1 ראה V 105.

2 ראה VI 48.

3 דרך המישור הזה עברה דרך המלך מהפּרת עד מעברות קיליקיה ועד סרדיס.

4 יותר נכון: בשנה השלישית.

5 האי אֶיקְרוֹס היה קרוב לסמוס.

6 ראה VI 48.

7 ראה V 30—34.

8 אחד מאיי הקיקלדים.

הפליג בראש, את האניות לעגן על יד האי, כי אם מעבר השני, בקיניקה¹, והוא, בשמעו איפה הם הדיליים, שלח כורו אליהם להודיע להם את הדברים האלה: „אנשים קדושים, מה זה מהרתם לברוח, בחשבכם עלי דברים בלתי קנים? הלא גם אני דעתי ככה וגם נצטויתי כך מאת המלך שלא לתת למשסה את הארץ, שבה נולדו שני האלים², לא את הארץ הזאת ולא את יושביה. ובכן שובו אל ארצכם ושכו באי. את הדברים האלה הכריו לדיליים, אחרי כן צבר שלש מאות ככר לבונה והקטיר על הבמה.

98. אחר המעשה הזה הפליג דָּטִיס יחד עם הצי תחלה נגד אָרְטָרְקִיה והוליך אתו גם יונים וגם איאולים, אחר כך, אך נסע משם נודעוזה דילוס³, וכסי שמספרים חדיליים, היתה זאת הפעם הראשונה והאחרונה עד ימי⁴ שהורעשה, וזה היה ודאי אות שבו הודיע האל לבני־האדם את הרעות הממששות לבוא⁵. כי בימי דריוש בן היסטספס וכסרכסס בן דריוש וארטכרכסס בן כסרכסס, בשלשת הדורות האלה, דור אחר דור, בא על יון יותר מאשר בעשרים דורות אחרים שהיו לפני דריוש, הן מה שבא עליה מאת הפרסים, הן מה שבא מאת ראשי העם עצמם אשר נלחמו בעד השלטון⁶. ולכן אין מה להתפלא על שנודעוזה דילוס, שעד עתה לא נודעוזה [ובאור רקולום אחד היה כתוב אודות זה ככה:

אזעזע גם את דילוס, אף כי עוד לא נודעוזה].⁷

פרוש השמות האלה בשפת יון הוא: דריוש, בעל המרץ; כסרכסס, תקיף; ארטכרכסס, תקיף מאד. את המלכים האלה כנו אפוא היוונים נכון לפי שפתם. 90. כאשר הלכו להם הברברים מתוך דילוס, שמו דרכם לעבר האיים, משם לקחו אתם צבא ולבני תערובות לקחו את בני יושבי האיים. אך בהפליגם מאי לאי התקרבו גם לקְרִיִסְטוֹס⁸ — כי הקריסטיים גם לא נתנו להם בני

1 אי קטן בקרבת דילוס, שבו היו יושבי דילוס מקברים את מתיהם.

2 באי זה נולדו אמולו וארטמיס (IV 35). דָּטִיס ראה בשני האלים הגשמת כחות הטבע השמש והירח (I 131).

3 בשנת 490.

4 בשנת 431 היתה עוד פעם זועה בדילוס אשר תוקידידס II 8 מספר אודותיה.

5 האמונה באותות המרדעים את העתיד לבוא היתה נפוצה מאד אצל היוונים וחרומאים, השובה גם מה שמספר יוסף, מלחמותו' ה' ג', על האותות לפני חורבן הבית ומה שמסופר יומא לִיט ע"ב להפך ממה שאמר הנביא: „ומאותות השמים אל תחתו וכו'“ (ירמיהו ו' ב').

6 כוונתו להתחלת המלחמה הפלופוניסית.

7 המלים האלה, כנראה, הוספה מאוחרת.

8 עיר על החוף הדרומי של אֶבְבֶּזְקֶה, היום קְרִיִסְטוֹ,

תערובות גם אמרו שלא ילחמו בערים שכנות, וכוונתם היתה לאַרְטְרִיָה ואתונא – אז צרו עליהם והשחיתו את ארצם, עד שגם הקריסטיים נכנעו לפרסים. 100. הַאֲרְטְרִיִּים בשמעם כי צי הפרסים הולך ומפליג נגדם, בקשו מאת האתונאים שיבואו לעזרתם. האתונאים לא מנעו את העזרה, אלא נתנו להם לסיועם את ארבעת האלפים המתישבים מהפרסים אשר חלקו ביניהם את ארץ חֶלְמִיס¹. אך בין הארטריים לא היתה שום החלטה נכונה; אמנם שלחו לקרוא את האתונאים, אבל היו ביניהם חלוקי דעות. חלק מהם החליט לעזוב את העיר ולעלות על ראשי הרי אֶבְבוֹיָה, חלק מהם שקו כי יפיקו תועלת לעצמם מאת הפרסים, התכוננו לבגידה. לכן אִיסְחִינִיס בן נותון, שהיה מן הראשונים בארטריה, בהבינו את מחשבת שני חלקי העם, הודיע לאתונאים שבאו, את מצב הדברים ובקש מהם שישובו לארצם, כדי שלא יסופו גם הם. האתונאים שמעו לאיסחניס המיעץ להם עצה זו.

101. ואלה אפוא, בעברם לאורופוס² הצילו את נפשם, והפרסים בהפליגם הנחו את האניות אל טמינה וחזירָאָה ואיגילָה אשר בארץ אַרְטְרִיָה ובעלותם במחוזים האלה מיד פרקו את הסוסים והכינו עצמם לתקוף את האויבים. אך הארטריים לא קבלו החלטה לצאת לקראתם ולהלחם בם, כי אם דאגו רק להגן על חומותיהם, אחרי שנצחה הדעה שלא לעזוב את העיר. כאשר השתערו מאד על החומה נפלו בששה ימים רבים משניהם, אך ביום השביעי עמדו אַבְפּוֹרְבּוֹס בן אֶלְקִימַחוס ופִּילְגְרוֹס בן קִינוֹס, אנשים נשואי פנים בין יושבי העיר, ומסרו אותה לפרסים. אלה חדרו לתוך העיר, גם את המקדשים שדרו ושרפו, בהנקמם בעד המקדשים שנשרפו בסרדיס וגם את האנשים לקחו לעבדים כפקודת דריוש.

102. אחרי שנפלה בידם ארטריה ושהו ימים מעטים הפליגו לאטיקה, הם הצרו מאד ודמו לעשות לאתונאים מה שעשו לארטריים. ויען כי היתה מֶרְתוֹן³ המקום המתאים ביותר באטיקה להעסיק את הרכב וקרוב לארטריה הראה להם את הדרך לשם הִפִּיאָס בן פִּיסיֶסְטְרוֹס.

103. האתונאים כשמעם זאת, נזעקו גם הם למֶרְתוֹן. נהלו אותם עשרה⁴ מצביאים, מהם היה העשירי מִילְטִיאָדָס, אשר אביו⁵ קִימוֹן בן סְטִיסְגוֹרוֹס בָּרַח ברח מאתונא מפני פִּיסיֶסְטְרוֹס בן הִפּוֹקְרָטֶס. ובעודו גולה עלה בידו

1 ראה V 77.

2 עיר על חוף בויאטיה, מול ארטריה.

3 הכוונה לכל המישור הרחב.

4 מצביא למטה (V 69).

5 בדבר יתוס משפחתו ראה למעלה פרק 38.

לנחול נצחון באולימפיקה בצמד של ארבעה סוסים, ואת הנצחון הזה שנחל השיגהו כמו אחיו מאמו מילטיאדס. אחרי שנצח באולימפידה הבאה עם אותן הסוסות, נתן לפייסיסטרטוס להִכְרִזו ויען העביר את הנצחון אליו, שב בלי פחד אל ביתו. ואחרי אשר נחל נצחון באותן הסוסות באולימפידה אחרת, הומת בידי בני פייסיסטרטוס, כי פייסיסטרטוס עצמו לא היה כבר בחיים. הם המיתוהו על יד בית המועצה לילה בשימם אנשים אורבים. ויקבר קימון לפני העיר מעבר הדרך הנקראת קוֹיֵלִי, למולו נקברו אותן הסוסות שנצחו שלש אולימפידות. אמנם עשו כבר כמעשה זה גם סוסות אחרות; של אַבְאֶגוֹרְס הלקדימוני, אך יותר מהמה אף אחת לא. והנה הגדול בבניו של קימון היה סטיסגורס והוא נתגדל אצל אחי אביו מילטיאדס בחרסוניסוס, והצעיר אצל קימון עצמו באתונא, אשר נקרא בשם מילטיאדס כשם מילטיאדס שהתישב בחרסוניסוס.

104. והנה¹ מילטיאדס זה, שבא אז מהחרסוניסוס ונמלט ממות מִשְׁנָה, היה מצביא האתונאים. יען פעם אחת, כאשר התאמצו הפניקים² מאד, ברדפם אחריו עד אִימְבְרוֹס לתפשו ולהוליכו לפני המלך, ופעם אחת אחרי שנמלט מאלה ובא אל ארצו ודמה כי כבר מלט את נפשו והנה התגרו בו האויבים והביאוהו לפני השופטים ותבעוהו בדבר הטירניס בחרסוניסוס³, וימלט גם מאלה ויעשה ככה מצביא האתונאים, נבחר מאת ההמון.

105. והנה תחלה שלחו המצביאים, בעת היותם עוד בעיר, לשפרטה כורז, את פִּינְדִיפִיִּדִיס. איש אתונא; אגב, הוא היה רץ והיה עוסק בזה⁴. אליו אפוא, כמו שספר פִּינְדִיפִיִּדִיס בעצמו והודיע לאתונאים, נקרה פִּן⁵ על הרי פִּרְתֵנִיִּון אשר מעל לִגְיֵאָה⁶. בקראו אותו בשמו פידיפדיס, צוה פִּן להודיע לאתונאים, מדוע אינם שמים לב אליו כלל, אף כי הוא חושב טובות על האתונאים ופעמים רבות כבר הועיל להם וגם יועיל להם עוד. והאתונאים, בהיותם בטוחים, כי הדברים האלה אמת הם, אחרי שהוטב מצבם⁷ הקימו לרגלי המבצר מקדש לפִּן ובגלל הבשורה הזאת מכפרים הם פניו בכל שנה בזבחים ובמרוץ־אבוקות⁸.

1 מקשר למה שמסופר למעלה פרק 103.

2 ראה למעלה פרק 41.

3 כלומר איך נהל את הטירניס.

4 כלומר שהיתה זאת אומנותו ומצא פרנסתו מזה שרץ בשליחות מעיר לעיר.

5 על הגבול בין ארגוליס וארקדיה.

6 אליל היער והאחו.

7 אחרי שפסקו המלחמות.

8 בחשכת־ליל היו רצים ואבוקות בידם.

106. אבל אז, כאשר נשלח מאת המצביאים פִּדְיָפִידִים זה, אשר כפי שספר גם נראה לו פֶּן, היה בשני ימים מעיר האתונאים בשפרטה¹; בבואו אל המושלים², אמר: „לקדימוניים, האתונאים מבקשים מכם כי תעזרו להם ואל תתנו את העיר העתיקה בין היוונים שתכנע לעבדות על ידי אנשים ברברים; הלא זה עתה נמכרה לעבדים אֶרְטֶרְקִיָה ויון נעשתה עניה בעיר חשובה“³. הוא הודיע להם אפוא מה שנצטוו והם אמנם החליטו לעזור לאתונאים, אבל אי־אפשר היה להם לעשות זאת מיד יען לא חפצו לעבור על החוק. יען היה התשיעי של שליש הראשון של החודש, ובתשיעי אי־אפשר לצאת, אמרו, אם לא נתמלא הגלגל⁴.

107. אלה חכו אפוא לירח המלא; את הברברים הוליך הִפְּיָאס בן פִּיֶסִיֶסְטֶרְטוֹס לְמֶרְתוֹן, אחרי שראה בלילה שלפני זה בשנתו את המראה הזה: נדמה לו להפּיָאס כי הוא ישן עם אמו. מהחלום הזה דן, כי אחרי שובו לאתונא וקחתו בידו את השלטון ימות בא בימים במולדתו⁴. מהמראה הזה דן אפוא את זאת, אבל אז בהוליקו⁵ הביא את השבויים מארטריה אל אי הֶסְטֶרְיִים⁶ הנקרא אִיגְלִיָה, אחר כך צוה לענן את האניות אשר שמו דרכן למרתון, ואת הברברים שעלו ליבשה העמיד במערכה. ועודו עוסק בזה תקפוהו עטוש ושעול חזק מאשר היה רגיל; ובהיותו ישיש, נודעו רוב שני; שן משניו אלה הֶשְלַכָה בכח בהשתעלו; יען כי נפלה לתוך החול התאמץ מאד למצוא אותה, כאשר לא נגלתה השן, נאנח ואמר אל העומדים אתו: „חארץ הזאת אינה שלנו ולא יעלה בידינו לכבשה, אולם עד כמה שמגיע לי בחלקי, קבלה השן⁷“.

108. והנה הִפְּיָאס דן אפוא כי בא המראה באופן זה; לאתונאים שעמדו במערכה בחבל המקדש להירקלס באו לעזרה הפְּלֶטִיִים בכל חילם. יען עוד לפני זה מסרו עצמם הפלטיים לאתונאים ותלאות רבות קבלו עליהם האתונאים

1 המרחק היה 12000 ריסי, בערך 220 ק"מ.

2 כוונתו, כנראה, אל הֶפְּוֶרִים.

3 גלגל הלבנה. לפי אחרים, אסור היה לשפרטים לצאת למלחמה טרם שהירח נתמלא.

לפי אחרים, היה בחודש ההוא חג הקרניאיים שהוחג תשעה ימים לכבודו של אפולו, וטרם שנגמר החג לא יכלו לצאת ובאמת פהרו מיד אחרי החג למרתון ואחרי ובאו אחרי תבוסת הפרסים, ולפי זה, קובעים את יום הקרב ליד מרתון ליום אחד עשר או שנים עשר לחודש ספטמבר.

4 הוא פתר לו את החלום, שהאם היא המולדת, ויען כי היה בשעה זו כבר כבן שבעים.

שימות בא בימים ויקבר במולדתו.

5 את הפרסים.

6 העיר פְּסִיָה היתה על חוף אֶבְוִיָה ולה היה שייך האי הקטן איגיליה.

7 יען כי בא החלום, שיקבר במולדתו, בזה, ששן משניו נקברה במולדתו.

בעדם זה כבר. הם מסרו עצמם¹ באופן זה: כאשר הֶצְרוּ הַתְּבָיִים לפלטיים. הציצו עצמם תחלה לקלאומניס בן אנכסנדרידס, אשר היה במקרה שם, וללקדימוניים, אך אלה לא קבלו אותם באמרם להם את הדברים האלה: „יושבים אנחנו רחוק ביותר והסיוע יהיה לכם רק הבל; יען פעמים רבות תשתעבדו, טרם תבוא איזו שמועה אלינו. לכן מיעצים אנחנו לכם למסור עצמכם לאתונאים, שהם אנשים שכנים לכם ואינם נופלים מאתנו לעזור”. זאת יעצו הלקדימוניים לא מתוך מחשבה טובה כל כך אל הפלטיים, אלא חפצו שלאתונאים תהיינה צרות בריבם עם הבויאוטים. הלקדימוניים יעצו זאת אפוא לפלטיים ואלה לא סרבו כי אם בשעה שהאתונאים זכחו זכחים לשנים עשר האלים, ישבו כמתחננים על יד הבמה² ומסרו עצמם. התיביים, בשמעם זאת, יצאו למלחמה על הפלטיים ויבואו האתונאים לעזרתם. כבר אמרו להתחיל בקרב, לא נתנו אותם הקורינתיים, אשר היו במקרה שם ואשר עשו את השלום לדרישת שניהם וקבעו את גבולי הארץ בתנאי שירפו התיביים מאלה הבויאוטים שאינם רוצים להמנות לבויאוטים. והנה הקורינתיים, אחרי אשר תקנו זאת הלכו להם; את האתונאים שיצאו לדרך תקפו הבויאוטים, אך התוקסים הוכו בקרב הזה. האתונאים עברו עתה את הגבולות אשר קבעו הקורינתיים לפלטיים ובעברם אותם עשו את הָאֶסְטוֹפּוֹס³ עצמו לגבול בשביל התיביים לכן פְּלַטִיָאָה והיסיאי⁴. הפלטיים מסרו עצמם אפוא לאתונאים באופן המסופר ועתה באו למרתון לעזרה.

109. למצביאי האתונאים היו דעות שקולות, חלק מהם חשבו לא להלחם, יען מעטים המה להלחם עם צבא המדים, חלק, וביניהם מילטיאדס, דרשו⁵. ויען כי היו שקולות ועמדה לנצח הגרועה⁶ שבין שתי הדעות, אז — כי היתה הדעה האחת עשרה לאיש הנבחר בפוליס⁷ להיות שר מלחמה⁸ של

1 בשנת 519;

2 היא נבנתה ע"י פיסטרטוס בן היפיאס בשוק באתונא. ממנו מדרו אנשי אתונא כל

המרחקים בין (II 7).

3 נהר בבויאוטיה.

4 עירה בגבול בויאוטיה.

5 להלחם.

6 שלא להלחם.

7 בחירת הארכונטים והפקידים האחרים נעשתה על ידי גורל הפוליס. באחת משתי הקופסות הושמו לוחות קטנים (πιτύλλια) שעליהם היו כתובים שמות המועמדים. בקופסה השניה פוליס שחורים ולבנים, כשעלה שם יחד עם פול לבן היה נבחר. אבל המצביאים נבחרו מאת העם בתוך המטות, לכל מטה מצביאי.

8 אחר מעשרה הארכונטים (ὁ πολέμαρχος) שעליו היה להשגיח ולנהל את עסקי המלחמה.

האתונאים, יען עוד מימי קדם עשו האתונאים את שר המלחמה בעל דעה יחד עם המצביאים, והיה בימים ההם שר מלחמה קְלִימְחוס מְאִפְיָדְנִי – לאיש הזה בא מילטיאדס ואמר את הדברים האלה: „עתה בידך, קְלִימְחוס, או לשעבד את אתונא או בעשותך אותה חפשיה להשאיר אחרֶיך מזכרת לכל חיי בני האדם¹, אשר כזאת לא השאירו גם הַרְמוֹדִיוֹס וְאֲרִיסְטוֹגִיטוֹן². הלא בשעה זו, מעת שנעשו האתונאים לגוי, נמצאים הם בסכנה היותר גדולה. כי אם יִקְנעו מפני המדים, קָחַלְט מה שיסבלו כשיהיו מסורים להִפְיָאֶס, אולם אם תנצח העיר הזאת, באפשרותה להיות הראשונה בין הערים היווניות. והנה איך אפשר הדבר הוזה ואיך בידך להכריע בענינים אלה, אמר עתה מיד: בהיותנו אנחנו עשרה מצביאים, נעשו דעותנו שקולות, מהם מצוים להלחם, מהם לא. ועתה, אם לא נלחם, דואג אנכי, פן יתעורר קרע גדול אשר יבלבל את מחשבות האתונאים עד שיהיו נוטים אחרי המדים אבל אם נלחם טרם שנעשו אחדים מהאתונאים מוגי לב, אם אך האלים לא יתערבו³, בכחנו להתגבר בקרב. אם כן כל זה בידך ותלוי בך. אם תסכים עתה לדעתי, ארצנו תהיה חפשיה והעיר הראשונה בין אלה אשר בארץ יוון. אולם אם תחזיק בדעת אלה המתנגדים לקרב, יבוא ההפך מכל הטובות שמניתי אני”.

110. בדברו את הדברים האלה, הטח מילטיאדס את לב קלימחוס. כאשר נתוספה דעתו של שר המלחמה, קָחַלְט להלחם. אחר זה מסרו המצביאים, אלה שנתנו את קולם להלחם, איש איש מהם, כאשר נעשה הוא מצביא ראשי של היום, למילטיאדס. הוא קבל אמנם, אבל לא סדר את הקרב, עד שנעשה הוא המצביא הראשי⁴.

111. כאשר הגיע תורו, סדרו עתה עצמם האתונאים לקרב בסדר זה: בראש האגף הימני עמד שר המלחמה קְלִימְחוס. יען כך היה בימים ההם⁵ המנהג אצל האתונאים, שהאגף הימני יהיה בידי שר המלחמה. אחר אלה שתחת סקודתו, באו המטות כפי שנמנו⁶, זה על יד זה; האחרונים סודרו, בתפסם את

1 כלומר: לעולם.

2 ריבזי היִפְרָכּוֹס, ראה V 55.

3 ראה למעלה פרק 11 ואת הערה שם.

4 המפקדה העליונה עברה מדי יום ביומו ממצביא למצביא, לפי תורם. אלה שריצו במלחמה, כשחגיע תורו של כל אחד מהם, מסר את המפקדה העליונה למילטיאדס. אולם הוא לא תתחיל בקרב עד שהגיע יומו, העשירי, ונעשה למצביא ראשי.

5 המנהג הזה נחבטל אחר כך והפּוֹלִימָרְכּוֹס שמש רק כשופט בין זרים ואזרחים.

6 כלומר: לפי הסדר שנמנו המטות באתונא, שנקבע מדי שנה בשנה בגורל. ובסדר הזה

בהנהלת עסקי העיר, ראה V 71.

האגף השמאלי, הפלטיים. כי¹ מעת הקרב הזה מדי עולים האתונאים לזכות וזבחים ובחגיגות שחוגגים בכל חמש שנים² מתפלל הכורז³ האתונאי בעדם באמרו שהטוב יבוא על האתונאים ועל הפלטיים יחד. אבל אז כאשר עמדו האתונאים במערכה במרתון נעשה הדבר כך: החזית נעשתה⁴ שוה לחזית המדים, רק החלק התיכוני נשאר בשורות אחדות פחות ובמקום הזה היתה החזית חלשה ביותר. אולם כל אגף ואגף היה חזק בגלל ההמון.

112. כאשר הוקמו והקרבות עלו יפה, הסתערו האתונאים, כאשר נתן להם, על הברברים. לא פחות משמונה ריסים היה הרוח ביניהם. הפרסים בראותם אותם מסתערים ובאים הכינו עצמם לקבלם, וחשבו לאתונאים לשגוען ולהקותם כאשר ראו אותם מעטים וגם מסתערים וממהרים בלי תמיכת רכב ורובי קשת⁵. כך אמנם שיערו בנפשם הברברים, אולם האתונאים, אחרי שהתנגשו צפופים עם הברברים, נלחמו באופן ראוי לספר. כי בין היוונים כולם מאלה שאנחנו יודעים, היו הם הראשונים שהשתמשו בזה להסתער על האויבים והיו הראשונים שהתרגלו לראות את לבוש המדים ואת האנשים לבושים בו. עד עתה היה ליוונים שם המדים לבד לחרדה.

113. הקרב במרתון ארך זמן רב, ואמנם נצחו הברברים באמצע החזית במקום שהפרסים עצמם והסקים⁶ העמדו; במקום הזה אפוא נצחו הברברים ובהביעים רדפו לתוך הארץ פנימה; אולם בשני האגפים נצחו האתונאים והפלטיים. בנצחם נתנו את המוכים מהברברים לנוס ויחברו את שני האגפים נגד אלה מהם שהביעו באמצע וילחמו וינצחו האתונאים. וירדפו אחרי הפרסים הנסים ויכו בהם עד שבאו אל הים וידרשו אש ואמרו לתפוש את האניות. 114. במלחמה קשה זו נאסף שר המלחמה קלימכוס שהראה עצמו איש חיל, גם מהמצביאים מת סטסילאוס בן תבסילאוס; כמו כן נפלו קינגגירוס⁷ בן אֶבפּוֹרִיּוֹן אשר באחוז בקשוטיס⁸ אניה נקצצה ידו, בגרוֹן, ואתונאים אחרים רבים ובעלי שם.

1 כלומר: הפלטיים נלחמו באמת בקרב הזה והראיה שהאתונאים מכירים להם תודה בזה שהם משתפים אותם בתוך תפילותיהם.

2 בחג הפנתיים (V 56) ובחג בסוניון (VI 87).

3 הכרוז היה אומר את התפלה בקול והעם ענה אחריו.

4 באורך.

5 דיוקא מפני שחסרו אלה ליונים, צוה מילטיאדס להסתער, בכדי שלא יהיה זמן לרכב הפרסים להסתדר ולהשתתף בקרב.

6 על אודותם ראה III 93.

7 היה אחיו של המשורר אֶיקְטִילֹוס, וגם זה נלחם בקרב על יד מרתון.

8 לרוב היו אלה צורת אֶל או חיה מאחורי האניה ושמשה לסגולה נגד סכנות הים ונתנו

115. והנה שבע מהאניות לקחו האתונאים באופן זה ובאחרות חתרו הברברים מהיבשה ובקחתם את השבויים מארטריה מהאי אשר בו השאירום, הפליגו סביב לסוניון, בחפצם לבוא לפני האתונאים אל העיר¹. בין האתונאים היתה האשמה גפוצה, כי מאת האלקמיאונים² נעשתה זאת, שהם זממו את הדבר: כי אלה, כפי שהיה הדבור ביניהם, הראו מגן³ לפרסים כאשר היו כבר באניות.

116. אלה הפליגו אפוא מסביב לסוניון והאתונאים נזעקו עד כמה שהיה בכח רגליהם אל העיר והקדימו לבוא טרם שבאו הברברים ואחרי בואם ממקדש הירקלס אשר במרתון חנו במקדש אחר של הירקלס אשר בקינזרָגָס. הברברים שהופיעו נוכח פְּלִירוֹן – כי זאת היתה בימים ההם הנמל של האתונאים⁴ – ועגנו את האניות בלב ים, שבו והפליגו לאסיה.

117. בקרב הזה על יד מרתון מתו מהברברים כששת אלפים וארבע מאות איש, מהאתונאים מאה תשעים ושנים. כאלה אפוא נפלו משניהם וקרה שם המופת הזה: איש אתונאי, אָפִינְלוֹס בן קפגורוס אשר נלחם במערכה והיה איש חיל, אבד את מאור עיניו, מבלי שהוכה בגופו או שנפגע, ומעת ההיא חי את שאר ימיו כעור. שמעת, שהוא בעצמו מספר בדבר האסון את הספור הזה: נדמה לו שאיש גדול חמוש התיצב נגדו והמָגֵן היה מִגֵּן על כל לְחִיו. המראה הזה עבר אמנם עליו, אבל הרג את האיש שעמד על ידו. את הספור הזה אפוא מספר אָפִינְלוֹס, כפי שנודע לי.

118. וְדָטִיס, בנסעו יחד עם הצבא לאסיה, כאשר היה בקינזוס⁵, ראה מראה בשנתו, ומה שהיה המראה, אין מספרים, אבל אך האיר היום, עשה בדיקה באניות, ובמצאו באניה פניקית פסל אפולו מוזהב, חקר מהיכן נשלל. כאשר נודע לו מאיזה מקדש הוא, הפליג באניותו לְדִילוֹס. ויען כבר שבו הדיליים אל האי, העמיד את הפסל בתוך המקדש ופקד על הדיליים שיוליכו את הפסל לדיליון של התיביים; זאת נמצאת על הים מול תְּלֶקִיס. אמנם אחר שפקד זאת דטיס הפליג לו, אבל את הפסל הזה לא הביאו הדיליים משם, כי אם אחרי עבור עשרים שנה לקחוהו התיביים עצמם לדיליון לרגלי דבר־אל. 119. את השבויים מהארטריים הוליכו דְּטִיס וְאָרְטַפְרָגִיס, כאשר הגיעו

גם את השם לספינה. בתלמוד נקראה הצורה "אילא דספינתא" (נדרים נ' ע"א).

1 אתונא.

2 משפחת היפיאס.

3 ממקום גבוה, וזה היה להם האות לקרוא את הפרסים לאתונא.

4 עד אשר עשה תמיסטוקלס את המיריאות לנמל הראשי של אתונא.

5 אי בין הקיקלדים.

לאסיה במסעם לשושן¹. המלך דריוש, טרם שנשבו הארטריים במלחמה, כעס עליהם כעס גדול, יען כי הארטריים היו הראשונים אשר התחילו בעול, אולם כאשר ראה אותם נהוגים לפניו ומסורים בידו, לא עשה להם שום רע², כי אם הושיב אותם בארץ קיסיה בחוה שלו, ששמה אַרְדְּרִיקָה³, הרחוקה משושן מאתים ועשרה ריס וארבעים מהבאר, הנותן שלשה מינים: כי גם חמר וגם מלח וגם שמן נשאבים מתוכו באופן כזה: דולים בקילון, אשר במקום דלי נקשר אליו חצי נאד. אחרי שהורד, דולה באופן כזה ואחר כך מערה לתוך כלי הנוזל מזה לתוך כלי אחר משתנה בשלשה אופנים. גם החמר וגם המלח מתגבשים מיד, אבל את השמן אוספים בכלים והפרסים מכנים אותו רִדְיִגְי⁴. הוא שחור ונותן ריח לא נעים. שמה הושיב המלך דריוש את הארטריים אשר התנחלו בארץ הזאת עד ימי בשמרם על השפה העתיקה.

120. הדבר בנוגע לארטריים היה אפוא ככה, ואלפים מהלקדימוניים באו לאתונא אחרי שנתמלא הירח והם מהרו מאד לבוא בעוד מועד עד אשר בשלשה ימים באו משפרטה לאטיקה. ואף כי באו אחרי ההתנגחות השתוקקו בכל זאת לראות את המדים ובבואם למרתון הסתכלו בהם. אחר כך הללו את האתונאים ואת מעשם ושבנו חזרה.

121. תמוה הוא לי ואיני מקבל את השמועה כאילו האלקמיאונידים הראו מגן לפרסים לפי הסכם שהיה ביניהם, בחפצם כי האתונאים יהיו תחת ברברים ותחת היפיאס, המה שעוד יותר או כמו קליאס בן פִּינִיפּוֹס ואבי היפוניקוס⁵ שונאי הטירנים בגלוי הם. כי קליאס היה היחידי בין האתונאים כולם אשר ערב את לבו לקנות את נכסי פיסיסטרטוס שנמכרו מטעם המדינה אחרי אשר גורש⁶ מאת האתונאים וגם את אשר מעשי השנאה נגדו עשה כולם.

122] 7 קליאס זה ראוי אשר בכל מקום יזכירו כל איש. כי גם, כמו שמסופר למעלה, היה איש אשר התאמץ בעד חרות המולדת; ואת המעשה הזה עשה באולימפיה: אחרי אשר נצח ברכיבה ונעשה השני בצמד לארבעה סוסים

1 לא כל הארטריים הגלו לשושן (IX 28).

2 יען מלכי פרס מלכי חסר היו.

3 בנטיעותיו בפרס הגיע הירודוטוס עד המקום הזה.

4 כנראה היה זה נפט.

5 משפחת קליאס היתה העשירה והנכבדה באתונא בימיו של הירודוטוס.

6 ראה I 70.

7 הפרק הזה חסר בכתבי יד הטובים וגם לקוי בסגנונו ונמצאים בו בטוים מאוחרים.

לכן חושבים אותו להוספה מאוחרת.

ואחרי שהצליח קודם לכן במשחקים הפיטיים, נעשה מטורסם אצל היוונים כולם בגלל הוצאותיו הגדולות¹. כמו כן הראה בנוגע לבנותיו, שלש היו, איזה איש היה- כי כאשר נעשו ראויות לחופה נתן להן מתנה מפוארה ומלא את בקשתן: את האיש שכל אחת חפצה לבחור מבין האתונאים כולם, לאותו האיש נתן אותה².

123. גם האלקמיאונים היו שונאי הטירניס כמוהו או לא פחות ממנו. לכן תמוה הוא בעיני ואיני מקבל את הדבה להאמין בה כי הם נתנו אות במגן, הם שברחו כל העת מפני הטירניס³, שהודות פעולת האנשים האלה עזבו הפיסיסטרידים את הטירניס. וככה אפוא היו אלה אשר שחררו את אתונא בהרבה יותר מאשר הֶרְמוֹדִיוֹס וְאַרִיסְטוֹגִיטוֹן. כפי שאני חושב- יען אלה הכעיסו את הפיסיסטרידים האחרים⁴ בהרגם את היפרכוס ולא הביאו את האחרים שיחדלו מלרדות, אולם ברור שהאלקמיאונים שחררו, אם הם היו באמת אלה שפתו את הפיתיה להטיל על הלקדימוניים לשחרר את אתונא, כפי שמתואר למעלה⁵.

124. אבל אולי בהתמרמרם על עם האתונאים בגדו במולדת- הלא לא היו אנשים אחרים יותר חשובים מהם בין האתונאים ולא מכובדים יותר. ככה גם הדעת אינה נותנת שמהם הָרָאָה מגן בכונה זו- כי אמנם הָרָאָה מגן. ועל זה אי אפשר לאמר אחרת, הלא קרה. אבל מי היה זה שהראה, אין בידי לאמר יותר ממה שדברתי.

125. אמנם האלקמיאונים⁶ היו עוד מזמן קדום מפוארים באתונא, יותר מאלקמיאון⁷ וגם מֶמְגֶּקְלֶס⁸ שנעשו מפוארים מאד. כי מצד אחד נעשה אלקמיאון בן מגקלס לעוזר ללודים אשר באו מסרדיס מאת קרויסוס אל האורקולוס אשר בדלפוי⁹ ועמד לימינם בכל לבו; וכאשר שמע קרויסוס מפי

1 בתגיגה שסדר לרגלי נצחוני.

2 ולא הוא בחר להן את הבעלים כנהוג.

3 ראה V 62, הירוודוטוס סותר פה את דבריו עצמו I 60, 61; שם הוא מספר איך עזר מגקלס, ממשפחת האלקמיאונים לפיסיסטרוס לשוב לאתונא ובעד עזרוהו נשא פיסיסטרוס לו לאשה את בתו של מגקלס.

4 היפיאס ותסלוס, אחי היפרכוס.

5 V 63.

6 על מוצאם מסופר V 65.

7 היה 586-595 מצביא האתונאים.

8 היה מתנגדו של פיסיסטרוס (I 59).

9 קרויסוס שלח את המשלחת לדלפוי בערך בשנת 556 ואלקמיאון חי דור אחד לפני זה.

כנראה החליף הירוודוטוס את קרויסוס באביו אליאטס.

הלודים אשר בקרו את האורקולום, כי הוא היטיב לעשות להם, שלח לקרוא אותו לסרדים ובבואו נתן לו למתנה זהב עד כמה שיוכל להוציא בבת אחת בגופו. אבל אלקמיאון התחכם בנוגע למתנה, אף כי היתה גדולה כל כך, במעשה זה: לבוש כְּתוּנַת גדולה השאיר חוצן כביר בכחונת ונעל מגפים הרחבות ביותר אשר מצא ונכנס לתוך האוצר, אשר שמה הביאוהו, ובפגעו תחלה בערמת עפרות זהב, מלא מהזהב על יד השוקים עד כמה שהכילו המגפים, אחר כך מלא את כל החוצן זהב ועל שערות ראשו פזר מעפרות זהב ועוד לקח לחוך פיו ויצא מתוך האוצר כשהוא מרים בקושי את המגפים והוא דומה לכל דבר רק לא לבן אדם, כי פיו היה מלא וכולו נפוח. כאשר ראהו סרויסוס פרץ בצחוק ונתן לו את כל הדברים הללו והוסיף עליהם מתנות אחרות שלא נפלו מהן. וכך נתעשרה המשפחה הזאת מאד, ואלקמיאון זה אשר משום זה יכול היה לכלכל ארבעה סוסים, נצח באולימפיה.

126. אבל אחרי כן, בדור השני אחר כך, הרים אותה 1 קְלִיסְתֵּנִים², הטירנוס בְּסִיקִיּוֹן, עד שנעשתה מפורסמת בין היוונים הרבה יותר ממה שהיתה קודם לכן. כי לקליסתניס בן אַרִיסְטוֹנִימוֹס בן מִירוֹן בן אַנְדְרָאס נולדה בת, ששמה היה אַגְרִיסְטִי. אותה רצה לתת לאשה לאיש שמצא אותו היפה בין היוונים כולם, בהיות קליסתניס באולימפיה ונצח בארבעה סוסים, הכריזו הכרוה, מי מהיוונים החושב את עצמו ראוי להיות חתן קליסתניס יבוא בעוד ששים יום או גם לפני זה לסיקיון, יען קליסתניס יקבע את החתונה בעוד שנה המתחילה ביום הששים. והנה באו חתנים מהיוונים, אלה שהתגדרו בעצמם ובמולדתם, ולשם זה³ עשה בשבילם קליסתניס גם מקום לרוץ וגם מקום להתגוששות.

127. והנה בא מאיטליה 4 סְמִינְדִירִידִיס בן הִפּוֹקְרִיטִיס מְסִיפְרִיס, אשר עד כמה שאדם יכול, השיג בתפנוקים - סִיפְרִיס היתה מאושרת בעת ההיא 5 מאד - גם מסִרִיס 6 דִמְסוֹס בן אַמִירִיס, הנקרא החכם. אלה אפוא באו מאיטליה, וממפרץ היוני 7 אַמְפִימִיֶסְטוֹס בן אַפִיסְטְרוֹפּוֹס מְאָפִידִמְנוֹס. זה אפוא מהמפרץ היוני, מאיטליה בא מְלִיס אחי טִיטוֹרְמוֹס, טִיטוֹרְמוֹס

1 את משפחת האלקמיאונים.

2 ראה על אודותיו גם V 67.

3 להכיר במשך השנה את כשרונותיהם.

4 איטליה של יון.

5 בשנת 570. אולם בשנת 510 נחרסה על ידי אנשי קרוטון ראה VI 21.

6 בלִגְנִיקָה.

7 היום הים היוני בין יון ואיטליה הדרומית.

זה אשר עלה על היוונים בכח¹ ואשר ברח מפני בני האדם אל קצות ארץ איטוליה. מהפלופוניסוס לֶאֱוֹקֵיֶדְס בן הטירנוס של הארגיזים. פידון², פידון זה אשר תקן את המדות לפלופוניסיים ואשר בין היוונים כולם התעולל ביותר בגרשו את שופטי ההתחרות של האֵלֵיִים ובעצמו סדר את ההתחרויות באולמפיה; בנו אפוא וֶאֱמִיאֵנְטוֹס בן האֶרְקֵדִי לִיקוֹרְגוֹס מְטְרֶפּוֹס³ וְאֶנְיִי מהעיר פִּיֹּס, לִפְנֵיִם בן אֶבְפּוֹרִיֹן אשר קבל בביתו, כפי שהאגדה מספרת באֶרְקֵדִיה, את הֶדְיוֹסְקוֹרִים⁴ ומעתה היא אֶרֶץ את כל בני האדם והאֵלֵיִי אוֹנוֹמֶטְטוֹס בן אֶגִּיוֹס. אלה אפוא באו מתוך הפלופוניסוס עצמה, מאתונא הגיעו מֶגְקֶלְס בן אוֹתוֹ אֶלְקִמִּיאֹן אשר בא אל קרויסוס ועוד אחד היִפּוֹקְלִידִים בן טִיפְנֶדְרוֹס אשר התנוסס בין האתונאים בעשרו ויפיו. מֶאֶרְטֶרְהִי אשר שגשגה בעת ההיא, לִיסְנִיאָס; זה היה היחידי מֶאֶבְפּוֹיֶה, מתסליה בא מבני הֶסְקוֹפִידִים⁵ דִּיאֶקְטוֹרִידִים הֶקְרֶנֹנְיִי, מֶהֶמּוֹלֹסִים⁶ אלקון. 128. כאלה וכאלה היו אפוא החתנים; כאשר באו ליום המיועד שאל

קליסתניס תחלה למולדתו ולמוצאו של איש ואיש, אחר כך עצר אותם במשך שנה ונסה אותם אשר לאמיצות, לכשרון, לחנוך ולאופי, בהתהלכו עם כל אחד ואחד ועם כולם ביחד ובהוציאו אותם עד כמה שהיו ביניהם צעירים אל תרגילי הגמנסיון, בעיקר בחן אותם בשעת משתה⁷. כי כל העת אשר עכב אותם עשה כל מה שביכלתו ויחד עם זה אֶרֶץ אותם באופן מפואר. והנה מבין החתנים מצאו חן בעיניו ביותר אלה אשר באו מאתונא ומהם ביחוד היִפּוֹקְלִידִים בן טִיפְנֶדְרוֹס אשר בֶּפֶר גם בגלל אמיצותו וגם בגלל זה שלפנים היה קרוב לקיפסלידים⁸ אשר בקורינתוס.

129. כאשר הגיע היום הקבוע לנשואים ועל קליסתניס היה לחוות מה בלבו, במי יבחור מבין כולם, שחט קליסתניס מאה בקר והכין סעודה לחתנים ולכל הסיקיאונים. אחרי גמרם את הארוחה היה ריב לחתנים על דבר המוסיקה ועל השיחות שהיו בה. בעת שהאחרים המשיכו בשתייה והתמסרו לה, צוה היִפּוֹקְלִידִים לִמְחַלֵּל לְחַלֵּל לוֹ רְקוֹד, ובהשמע לו המחלל, רִקְדוּ. והוא אמנם מצא

1 הוא נצח על מילון, הגבור המפורסם בימים ההם.

2 הוא סדר את המדות והמשקולות וטבע בפעם הראשונה ביון מטבעות. אולם הוא חי בערך בשנת 750/אם כן הרבה לפני קליסתניס. כנראה היו שני פידון, והירודוטוס החליף אותם.

3 עיר בארקדיה.

4 קסטור ופולוכס, בני זוס.

5 משפחת הטירגים בתסליה.

6 עם בסביבות דורונה.

7 כי אדם ניכר בכוסו.

8 על אודותם ראה V 92.

חפץ ברקדו, אך קליסתנים, בהסתכלו, הביט בעינים רעות על כל הענין. אחרי זה נח היפוקלידיס זמן מה וצוה להכניס לו איזה שולחן, ואחרי שהובא השולחן רקד תחלה עליו מחולות לקוניקים, אחר כך אחרים אטיקים ובשלישית עמד על ראשו על השולחן ונעה את רגליו הנה והנה. קליסתנים, אשר ברקוד הראשון והשני חרה לו על אשר היפוקלידיס יהיה חתנו בגלל מחול הפריצות שלו, עצר ברוחו כי לא רצה להתפרץ נגדו, אולם בראותו אותו מניע ברגליו, לא יכול עוד להתאפק ואמר: „בן טיסנדרוס, רקדת והפסדת את הכלה“. אך היפוקלידיס ענה ואמר מיד: „לא איכפת להיפוקלידיס“. זה הוא אפוא מקור הבטוי.

130. קליסתנים השתיק ואמר לכולם את הדברים האלה: „אנשים, חתני בתי, אנכי הן מכיר תודה לכולכם, הן ברצוני לעשות לכולכם, יהיה מי שיהיה, נחת רוח, שלא אבחר רק באחד מכם ושלא אדחה את האחרים. אולם יען כי אי אפשר הדבר, אחרי שעלי להחליט רק על בת אחת, לעשות כרצון כולכם, אתן דורון לאלה מכם שפניהם הושבו ריקם מהנשואים האלה, לאיש ואיש ככר כסף בעד זה שהחשבתם אותי ורצייתם לקחת אשה מתוך ביתי ובעד זה שהייתם רחוקים מביתכם ואת בתי אַגְרִיִסְטִי מארס אני למגקלס בן אלקמיאון, לפי חוקי האתונאים“. אחרי הסכמת מגקלס לאירוסין החלטו הנשואים מאת קליסתנים.

131. ההחלטה בנוגע לחתנים היתה אפוא באופן כזה וככה נתפרסמו האלקמיאונים בכל יון; מהזוג הזה נולד קליסתנים, זה שהקים את השבטים ואת שלטון העם באתונא¹ ושמו היה מאבי אמו הסיקיאוני. וזה הוליד את מגקלס ואת היפוקרטיס, מהיפוקרטיס מגקלס אחר וַאֲגְרִיִסְטִי אחרת, ששמה היה מאגריסטי בת קליסתנים. היא נשאה לקְסֶנְתִיפּוֹס בן אַרִיפְרוֹן ובהיותה הרה ראתה בחלומה מראה אשר הראה לה כי תלד ארי; ואחרי ימים מעטים ילדה לקְסֶנְתִיפּוֹס את פְּרִיקְלֶס.

132. אחרי התבוסה שהיתה במרתון גדל כבודו של מילטיאדיס שהיה נכבד גם קודם לכן אצל האתונאים, אחר כך עוד יותר ויותר. הוא דרש מאת האתונאים שבעים אניות וצבא ואמצעים מבלי לאמר להם, על איזו ארץ יצא למלחמה, כי אם אמר שיעשיר אותם עושר גדול, אם ילכו אחריו, כי יוליך אותם אל ארץ כזו אשר מתוכה ישאו על נקלה זהב למכביר; בדברו דברים כאלה דרש את האניות. האתונאים נתלהבו על ידם והסכימו.

133. מילטיאדיס קבל את הצבא והפליג לפרוס ותואנה היתה לו שהפְּרִיִים הקדימו ויצאו תחלה באנית משוט למלחמה למרתון יחד עם הפרסי. ואת היתה אפוא התואנה, אולם היתה לו גם איזו טינה על הפריים בגלל ליסגורס בן טִיסִיאָס, שהיה מגוע פְּרִיִי, על אשר הלשין עליו לפני הידְרִגְניס

הפרסי¹. כאשר הגיע מילטיאדיס עם צבאו אל המקום אשר הפליג לשם, צר על הפריים שסגרו עצמם בתוך החומות, ושלח כרוז ודרש מאה ככר, באמרו, אם לא יתנו לו, לא יוליך משם את הצבא עד שילכוד אותם. אולם הפריים לא עלה גם על דעתם לתת למילטיאדיס דבר מה, כי אם זממו רק איך להגן על העיר וחשבו והמציאו אמצעים שונים, ביחוד, בכל מקום תרפה של החומה, שמה התרוממה במשך לילה חומה גבוהה פי שנים מהקודמת.

134. והנה עד הנקודה הזאת של הספור מספרים היוונים כולם, את הנעשה אחרי כן מספרים הפריים עצמם ככה: עם מילטיאדיס הנבון נכנסה בדברים אשה שבויה, שהיתה אמנם ממוצא פריי ושמה היה טימו והיא כהנת מִשְׁנָה לאלי השאול. כאשר באה לפני מילטיאדיס יעצה לו, אם חשוב לו כל כך לקחת את פרוס, שיעשה מה שהיא תגיד לו. אחרי שהגידה לו, בהגיעו אל הגבעה הנמצא לפני העיר, קפץ מעל לגדר של דימיטר המחוקקת, כי לא יכול לפתוח את הדלתות, אחרי קפצו נכנס לתוך הדביר לעשות בפנים דבר מה, או להזיז דבר ממה שאסור להזיז² או לעשות איזה מעשה שהוא³. בעמדו על יד הדלתות אחזתו פתאום פלצות והלך בחזרה אותה הדרך ובדלגו מעל לשבכה נקעה ירכו. אחזים אומרים כי נפצע בדרך.

135. עתה הפליג מילטיאדיס, בהיותו חולה, חזרה, מבלי להביא לאתונאים אוצרות ומבלי שכבש את פרוס, רק צר עליה עשרים וששה יום והחריב את האי והפְּרִיִים, בשמעם, שטימו, כהנת האלים, נהלה את מילטיאדיס, אמרו להענישה בעד מעשיה אלה, ושלחו מלאכים לדלפוי כאשר נח להם מהמצור; הם שלחו אפוא לשאול, אם יהרגו את כהנת האלים על אשר הדריכה את האויבים לכבוש את המולדת וגלתה למילטיאדיס את הקדשים הסמויים מעיני המין הנוכר. אך הפיתיה מנעה מזה, באמרה, שלא טימו היא הגורמת לכל הדברים האלה, כי אם נחוץ היה להשמיד את מילטיאדיס, נראתה כמדריכה אותו להתו.

136. לפריים חזתה אפוא הפיתיה את הדברים האלה; האתונאים הגדילו את פיהם על מילטיאדיס אשר הובל מפרוס, ויותר מכולם קְסָנְתִּיפּוּס בן אַרְיִפּוֹן אשר דרש מאת העם את מות מילטיאדיס בהאשימו בגניבת דעת האתונאים. אמנם מילטיאדיס היה באותו מעמד אבל לא הגן על עצמו—כי לא היה בכחו יען הירך העלתה נימה—הוא שכב במטה לעיני כולם ואוהביו דברו לטובתו, הזכירו פעמים רבות את הקרב על יד מרתון ואת לכידת לִמְנוֹס, אשר אחרי

1 בן הידרניס, אחד מהשבעה שהרגו את המגיס (III 70).

2 להזיז את הפסלים ממקומם היה נחשב לעון גדול. השוה I 183.

3 כנראה חיתה הכוונה לקחת את הפסל המגן על העיר.

כבשו את למנוס והתנקמו בפלסגים¹, מסרה לאתונאים. העם הטה חסדו אליו ושחרר אותו ממות. אולם העניש אותו בעד אשמתו בחמשים ככר; אבל מילטיאדים מת אחרי זה, כי הירך נדלקה ונרקבה ואת חמשים הככר סלק בנו קימון.

137. את לִמְנוֹס תפש מילטיאדים בן קימון באופן זה: כאשר גורשו הפִּלְסְגִים מתוך אֵטִיקָה על ידי האתונאים, אם בצדק או שלא בצדק, כי זאת אין בידי לאמר, זולת מה שמספרים כי הֶקְטִיאֹוס² בן הֵיגִיסְנֶדְרוֹס אמר בהיסטוריות שלו, שלא בצדק. יען כאשר ראו האתונאים את הנוף, אשר נתנו להם לשבת לרגלי הֵהִימֶטוֹס³ בשכר החומה, זו אשר בנו לפני מסכיב למצודה, כאשר ראו אותו האתונאים מעובד יפה, בעת שקודם לכן היה רע ולא שוה מאומה, נתמלאו קנאה וחמדה לארץ זו, ובכך גרשו אותם האתונאים מבלי להשתמש בשום תואנה אחרת. כפי שהאתונאים עצמם אומרים, גרשו אותם בצדק. יען הפלסגים התפשטו לרגלי ההימטוס ומשם הרעו להם במעשה זה: בנותיהם היו הולכות תמיד אל הֶאָנְאָקְרוֹנוֹס⁴ לקחת מים — כי לא היו להם בעת ההיא עבדים כמו ליוונים האחרים — כאשר באו אפוא אנסו אותן הפלסגים מתוך שרירות לב ומתוך זלזול. עם כל זה לא הסתפקו במעשה זה כי אם התנכלו לבסוף להתנפל עליהם אך נתפשו בשעת מעשה. הם⁵ נעשו אנשים טובים מהם בזה, שהיתה הרשות בידם להרוג את הפלסגים, כי הלא תפשו אותם בשעת ההתנכלות, ושמו עליהם רק לצאת את הארץ. הם עזבו אפוא את הארץ ולכדו חבלים שונים וגם את לִמְנוֹס. את הספור הראשון ספר אפוא הקטיאוס אבל את הספור השני האתונאים.

138. הפלסגים האלה אשר התישבו אז בלִמְנוֹס וחפצו לנקום את נקמתם באתונאים, בדעתם היטב את חגי האתונאים, השיגו אניות בעלות חמשים משוטים וארבו לנשי האתונאים בשעת חגגן חג לארטמיס פֶּפְּרָאֶבְרוֹן⁶ וגזלו משם רבות מהן והפליגו אתן הביתה והוליכו אותן ללמנוס ולקחו אותן לפלגשים, הנשים האלה, כאשר ילדו ילדים רבים, למדו אותם את השפה האֵטִית ואת אורחי חייהם של האתונאים. ואלה לא רצו להתרועע עם הילדים שנולדו

1 הפלסגים בלמנוס ארבו לנשים מאתונא כאשר חגגו חג לארטמיס וחטמו אותן.

2 על אודות הלוגורסוס הקטיאוס ראה במבוא.

3 הר ידוע באטיקה.

4 מעין עם מים טובים בקרבת אתונא, הפיסיסטרטידים משכו את מימיו העירה בתשעה

צנורות ומוה השם — ἔννεα = תשעה.

5 האתונאים.

6 עירה באטיקה.

מהנשים הפלסגיות, ואם הוכה אחד מאלה ממי שהוא מהם, היו נזעקים כולם ועזרו אחד לשני. וחשבו הילדים גם לנכון, שעליהם להשתרר על הילדים האחרים וגם השתלטו בהרבה. כאשר הרגישו בזה הפלסגים התיעצו ביניהם. בעת התיעצם בדבר, עלתה דאגה בלבם, מה יעשו הילדים האלה, כאשר יהיו לאנשים, אם כבר נכונים המה לעזור אחד לשני נגד ילדי הנשים הנשואות וכבר עתה מנסים הם להשתרר עליהם. לכן מצאו לטוב להרוג את הילדים, אלה של הנשים האסיקיות. הם עשו זאת והשמידו גם את אמותיהם. בגלל המעשה הזה ובגלל מעשם הקודם, אשר עוללו הנשים ברצחן את בעליהן יחד עם תואס¹, נעשה ההרגל בין לכנות כל מעשה זדון "לְמַנִּי".

139. לפלסגים אשר רצחו את ילדיהם ואת נשיהם לא נשאה האדמה פרי ולא המליטו הנשים והעדרים באותה המדה כמו קודם לכן. בצר להם מפני הרעב והעריריות שלחו לדלפוי ובקשו איזו הצלה מהרעות שהם נתונים בהן. הפיתיה סקדה עליהם לתת לאתונאים את הפצויים שהאתונאים עצמם ידרשו. הפלסגים באו אפוא לאתונא ואמרו שהם נכונים לתת את הפצויים בעד כל העוֹלוֹת. האתונאים הציעו בְּפְרִיטְנִיזֶן² מטה יפה עד כמה שהיה ביכלתם והעמידו על ידה שולחן מלא כל טוב וצוו את הפלסגים שימסרו להם את ארצם במצב כזה. הפלסגים ענו ואמרו: „אם ברוח צפונית תגיע אניה ביום אחד מארצכם לארצנו, אז נמסור“. הם אמרו זאת בהאמינם שדבר כזה מן הנמנע שיקרה. הלא אטיקה נמצאת רחוק הרבה דרומה מלמנוס.

140. אז קרו הדברים האלה, אולם שנים רבות³ אחרי המעשים האלה, כאשר החרסוניסוס אשר על יד ההליספונטוס היתה בידי האתונאים הפליג בזמן שהרוחות הקבועות נושבות⁴ מילטיאדס בן קימון מאֵלִיוֹס אשר בחרסוניסוס באניה ללמנוס ופקד על הפלסגים לצאת מהאי, בהזכירו אותם את דברי האורקולום שהפלסגים קוו שלעולם לא יבוא עליהם. והנה הֶהֱפִיטְטִיִּים⁵ שמעו בקולו. אך המוֹרְיִנִּים⁵ שלא הודו שהחרסוניסוס שיכת לאטיקה, באו במצור עד שנאלצו להכנע גם הם. באופן זה באה אפוא למנוס בידי האתונאים ומילטיאדיס.

1 ראה את כל הענין IV 145.

2 בית המועצה.

3 כחמש מאות שנה.

4 הרוחות הצפוניות נושבות בים האגאי בחודשי יולי ואבגוסט במשך ארבעים יום.

5 באי היו שתי ערים: הֶפִּיטְטִיָה ומִרְיִנָה.